

IL-PATRIJOTTIZMU TA' DUN MIKIEL XERRI

Ta' GUZE' GALEA

DIK il-pjazza ta' quddiem il-Palazz hija l-qofol tal-Belt tagħna, għax fiha titwettaq u tiegħu sura hajjet il-poplu Malti. Eluf ta' nies ta' kull klassi u ta' kull età jgħaddu kuljum minn dak il-misraħ medhjin bix-xogħol tagħhom, għajjenin mitwegħir li jinqalgħalhom, mikdudin mill-għawg li jiltaqgħu miegħu, mifnijin mill-ħsibijiet li jbernu f'moħhom, ferħanin b'xi xorti li laqtithom, henjin minn xenqiet l-imħabba; kollha jgħaddu minn hemm, min igħaggel u min bil-lajma, u kollha jgħorru magħhom tqanqiliet u xejriet misturin f'moħhom u f'qalbhom.

Imma dik il-pjazza għalina l-Maltin mhix biss għażiża għax turi qisha fuq palk, il-hajja biežla, harkiena, habrieka tan-Nazzjon, iżda għax tfakkar bosta mill-ğrajjiet tagħna : ġrajjiet ta' ferħ, ġrajjiet ta' niket, ġrajjiet ta' glorja, ġrajjiet ta' għajb li twettqu hemm matul il-milja tas-snin. Minn meta nbriet il-Belt Valletta, il-poplu Malti dejjem ingabar hemm f'okkażjonijiet ta' ferħ jew ta' għali, hemm hu mar biex jifrah u jiddeverti, hemm mar biex jagħti merħba lill-Imperaturi, Slaten u Rjus Kbar, hemm iltaqa' biex iċapċap lill-mexxejja tiegħu, hemm mar biex iħaqqaq il-fehma ta' mohħu, hemm iltaqa' biex ibierek lil dawk li għamlulu ġid, hemm mar biex jishet lil dawk li għamlulu d-deni. Imma fuq dan kollu dik il-pjazza hi għażiża għalina l-Maltin għax il-qiegħa tagħha xxarrbet b'demm il-patrijotti Maltin u fost dawk il-patrijotti, jixraqlu post ewlieni Dun Mikiel Xerri, li ħalla ħajtu hemm għal pajjiżu.

Kull Nazzjon għandha nies kbar li jagħmlulha ġieħ u jgħolluha quddiem il-barranin; hemm min jingħad bhala bniedem kbir għall-għerf tiegħu, hemm min għall-għaqal, min għall-ħniena, min għall-mogħdrija, min għall-imbabba lejn għajru jew għall-ġibda lejn Pajjiżu, imma ħadd minn dawn ma jisthoq-qlu ġieħ u qima lejħ daqs dak li jħalli ħajtu għal Pajjiżu jew għal niesu. Il-hajja hi l-ogħla għotja t'Alla l-Imbierek, hi l-aqwa don li jippossjedi l-bniedem u meta bniedem jagħti ħajtu jkun qiegħed jieħad lilu nnifsu mhux biss ġidu, għerfu u d-doni kollha, imma saħansitra l-esseri tiegħu. Ikun qiegħed irażżan mhux biss ġibdietu u xewqatu, iżda jkun jegħleb il-qawwa tan-natura għax in-natura ġgagħalna nagħmlu minn kollox biex inharsu ħajjitna u naħarbu mill-mewt.

Kull min jagħmel xi opra tajba jkollu sodisfazzjon għax imqar il-ħsieb li sewa ta' ġid jew ghen lil għajru jjanqallu hena ta' qalb u serħien ta' mohħ li jfarrġuh mhux ftit, imma meta wieħed iħalli ħajtu jippriva ruħu saħansitra minn kull hena li tisfa' mill-għamil it-tajjeb.

Għalhekk kull poplu ċivilizzat jagħti l-ogħla ġieħ lil dawk l-eroj li hallew ħajjithom, għal għajrhom, għal pajjiżhom jew għall-fidi tagħhom. Dun Mikiel Xerri jieħu postu bil-ħaqq kollu fost dawk il-patrijotti għeżiež li fuq l-artal tal-patruja issagrifikaw mhux ġidhom, mhux ġieħhom, mhux għamilhom, imma ħajjithom il-għażiża u saqqew b'demmhom il-qiegħa ta' dik il-pjazza ewlenija tal-Belt tagħna.

Dun Mikiel hu x-xbieħa ta' patrijott l-aktar safi, bniedem

rett, gwejjed, fommu sieket, ghaqli, medhi fuq xogħlu, iħobb lil pajjiżu bla hafna ftahir u bla hafna kliem fieragħ. Il-veru patrijott mhux dak li jghajjat f'nofs il-misraħ u jhambaq u jxandar kemm hi kbira l-gibda tiegħu lejn art twelidu, imma mbağħad meta tinhtieg il-ħidma tiegħu għall-gid tal-kotra, tarah ikewtel u jlaqlaq u lanqas biss imidd idejh biex jagħmel seħmu. Il-veru patrijott hu dak li jilhaq dmiru, jagħnet u jħawtel u jilhaq max-xogħol tiegħu bla tgergir u bla tgemgim, u filwaqt li jilhaq max-xogħol tiegħu jsib ukoll il-ħin biex jagħmel xi haġa għall-gid, biex iġħin il-proxxmu jew biex ifarraġ lil min hu fil-ħemm jew fil-bżonn.

Dun Mikiel qatt ma fittex għana u għieh u qatt ma fittex li jithallat mal-kbarat jew mal-mexxejja tal-pajjiż, iżda dejjem żamm lura u kien jindaħal għall-ħidmiet straordinarij meta kienu jfissrulu li ma jistgħux iġħaddu mingħajru u meta kien iħoss ruħu fi d-dmir li jieħu sehem.

Hu tweled u trabba Haż-Zebbuġ fost in-nies ta' dak ir-raħal u dejjem żamm dik ix-xeħta ta' bniedem lieżem, imma dehni kif aktarx issibhom lil dawk tal-kampanja; dawn in-nies huma ta' ftit kliem u ma jintilfux fil-komplimenti żejda, iżda jaflu jqsu u jagħzlu t-tajjeb mill-ħażin għax dehenhom mhux mitluf wara l-fruġat u t-tlellix ta' l-ibbiet. Dun Mikiel Xerri tweled Haż-Zebbuġ fl-1738 u trabba f'dak ir-raħal fejn kien tweled u trabba wkoll il-Kanonku Frangisku Saverju Caruana, li mbağħad laħaq Isqof ta' Malta. Mikiel u Frangisku Saverju ma jistax ikun li ma trabbewx flimkien jew li għallinqas ma kinux ħbieb fi ċkunithom. Żewġt itfal f'raħal, it-tnejn mogħti-jin għall-istudju, aktarx it-tnejn abbatini fl-istess knisja, dejjem issibhom ħbieb u jġru wieħed wara l-ieħor. Fl-istejjer kollha ta' Malta nsibu li dawk iż-żewġ persunaġġi kienu ħbieb tal-qalb u għandna naħsbu li dik il-ħbiberija kienet ixxenxlet f'żgħožithom meta kienu bla ħsieb u bla xkiel, jigġerrew henjin fir-raħal ta' twelidhom. It-tnejn dahlu studenti fis-Seminarju, it-tnejn saru qassisin, it-tnejn tawha għat-tagħlim fis-Seminarju u fl-Univer-sità u baqgħu midħla ta' xulxin, it-tnejn kienu jinteressaw ir-wieħhom fil-gid ta' pajjiżhom u t-tnejn kienu mhejjijin jaqbżu għal art twelidhom meta tinhtieg l-għajjnuna tagħhom; it-tnejn kienu mqanqlin minn sentimenti patrijottiċi, imma filwaqt li wieħed kiseb il-għieh li kien jisthoqqlu u mexa 'l quddiem u laħaq Rettur ta' l-Università u Isqof ta' Malta, l-ieħor halla ħajtu

f'nofs il-Pjazza mtertaq min-nar tas-suldati u miet bil-ghajta ta' Malta fuq fomm.

Dun Mikiel mhux biss eroj, iżda hu smartri tal-patrja. Hafna nies ma ghandhomx idea eżatta ta' dik il-haga li tissejjah patrja; għal bosta l-patrja hi biċċa art fejn twieldu jew għaxu, għal oħrajn il-patrja hi skuża għal sentimenti opportunistiċi jew motiv għal entużjażmu fieragħ jew aghma. Il-veru sentiment patrijottiku hu dak li jhegġeg il-qalb u jixgħel il-moħħ, ihegġiġ-hom bil-fehma u rieda soda li jgħożzu jwegġhu dak kollu li hu sewwa f'pajjiżhom, li jhobbu lil kull min iħabrek għall-gid, li jgħinu lil min hu fil-bżonn, li jagħdru lil dawk fost huthom li tilfu t-triq tas-sewwa u li jaħdmu għalenija biex igibu 'l quddiem art twelidhom u lil dawk li jgħixu fiha.

Minn hawn gēj li l-patrijottizmu hu sentiment ta' karità u mhux intrigu politiku, hu sagrafiċċju mhux pretensjoni; għal-hekk l-att erojku ta' Dun Mikiel Xerri hu l-aqwa xempju ta' patrijottizmu; dak li għamel hu, għax kien imqanqal minn sens ta' karità u sagrafiċċju u mhux minn intrigi għall-avanz jew unuri. Meta Dun Mikiel ingħaqad ma' shabu tal-konfossa biex jehilsu l-Belt minn taħt idejn il-Franċiżi, hu kien imqanqal mill-ħniena lejn dawk il-Maltin bħalu li kienu jbatu taħt il-madmad; hu kellu xewqa li jehles lin-nies tal-Belt mill-għaks ta' l-imblokk u lin-nies tal-kampanja mit-tbatijiet biex iżommu strett dak l-imblokk. Ir-rieda ta' Dun Mikiel kienet li jiswa ta' gid lil ħutu Maltin kollha, dawk magħluqin 'il gēwwa mis-swar u l-oħrajn ta' barra l-bliet, għax kollha kienu għaddejjin minn kriżi kbira. Dawk ta' gēwwa l-bliet, barra s-sarima li libbsuhom il-Franċiżi u l-ħruxija tas-suldati, kellhom nuqqasijiet kbar; kienu jbatu l-guħ; filwaqt li dawk il-Maltin tal-kampanja ma kinux f'qagħda anqas imwiegħra; l-irġiel b'saħħithom kienu miġburin f'battaljuni għassa fit-trunċieri lejli u nhar; kienu abbandunaw ir-raba' u s-snajja' tagħhom u waqgħu f'għaks u guħ kbir. Biex tagħqad kien hawn ukoll il-mard li qered hafna nies tant li meta spiċċa l-imblokk, sabu li aktar mietu Maltin fil-kampanja milli fil-bliet.

Dawn il-ħsibijiet gēb f'moħħu Dun Mikiel qabel ma iddeċieda li jidhol fil-konfossa, hu dam hafna jtalla' u jnizzel dwar id-destin ta' Malta u d-dmir tiegħu lejn dak id-destin. Ta' surmast li kien, il-Professor, kif kienu jsejhulu l-ħbieb u l-hafna skulari li għaddew minn taħt idejh, ma nnextehetx bil-għama għal dak it-twegħir tal-kongura. Hafna oħrajn kellhom mnejn

jixeghlu u jfuru ma' l-inqas kelma, ghax ikunu mqanqlin mix-xewqa li jidhru jew jissemmew, jew ikunu mogħmijin mill-gibda għall-avventuri. Il-ghamil ta' nies bħal dawn jista' jisfa ta' gid għal pajjiżhom u huma jiksbu ġieħ u fohrija, imma l-ħidma tagħhom ma tistax tissejjaħ virtù erojka.

Dik li tissejjaħ virtù erojka titnissel mill-għaqal u l-ħsieb mhux minn sfiċċa li tixghel bħan-nar tat-tiben, ittir bħal xrara u tintemm f'tebqa ta' għajn. Li Dun Mikiel ma ndaħalx bla ħsieb u bla raj għal dik il-biċċa xogħol ta' tigrīb kbir tixhdu l-istorja u jidher mill-bixra ta' hajtu.

L-istorja tgħidilna li fi żmien l-imblokk tal-Franċiżi kien hemm mhux konfoffa waħda iżda tnejn, u jekk niflu sewwa l-ġrajja ta' dak l-imblokk insibu li Dun Mikiel kellu x'jaqsam ma' nies li hadu parti fl-ewwel u ma' oħrajn li ndaħlu fit-tieni konfoffa.

Fil-konfoffa li kienet imlaqqgħa l-Isla f'Awissu ta' l-1799, kien ha sehem l-ispizjar Ċikku Pisani li kellu lil huħ miżżewweg ma' Tereza, bint Marija, oħt Dun Mikiel Xerri. Wara li nkixfet dik il-konfoffa u nqabdu dawk li kienu fiha, l-ispizjar Pisani xeħtuh il-ħabs ta' Sant'Jermu, fejn dam għal xi żmien sakemm tawh il-mewt għas-sehem li kellu f'dik it-tqanqila tal-Maltin ta' ġewwa l-ibliet biex jehilsu mill-Franċiżi. Minn dan wieħed jista' jifhem li Dun Mikiel jekk ma kienx imdaħħal f'dik il-konfoffa, kellu ħjiel tagħha ghax ma jistax ikun li ma kinux tarrfulu xi kelma dawk l-imħalltin miegħu li kienu fiha; imma hu ta' għaref u ta' għaqli li kien, ried jistharreg sewwa u jiżen il-gid u l-fejda li se jitnisslu minn dik it-tqanqila.

Bħala saċerdot Dun Mikiel kien bntedem tar-ruh u tal-paċi, bħala professur hu kien bntedem tal-ġabra u tas-skiet, medħi fuq il-kotba, jixxieghel fit-tagħlim, iħobb is-skiet u jitbiegħed mill-għagħa. Hu kien ta' bixra fabbli, jilqa' lill-ħbieb bil-qalb kollha u l-hena tiegħu fil-ħin tal-mistrieħ jiltaqa' ma' xi erbgha tal-qatgħa tiegħu u joqgħod jitkellem magħhom. Kellu dar Haż-Zebbuġ, fit-triq li l-lum hija msemmija għalih, imma hu ftit kien iġhix hemm. Minhabba x-xogħol tiegħu fl-Università u fis-Seminarju, Dun Mikiel Xerri kien kera daqsxejn ta' dar il-Belt, Triq Sant'Ursola, u mbağħad mar iġhix f'dar oħra fi Triq il-Punent taħt il-kunvent tal-Karmnu u hemm kien iġħaddi l-biċċa l-kbira tas-sena. F'dik id-dar żgħira kienu jmorru jżuruh il-ħbieb ta' ġewwa u l-istudenti. Wieħed jista' jahseb li shabu tal-konfoffura, il-qassis Dun Bartilmew Zarb, il-librar Saver Rossi, il-

kaptan Guliermu Lorenzi, kienu ta' ġewwa f'dik id-dar u aktarx twebblu bil-konfossa f'xi waħda mil-laqgħat tagħhom hemm. Juſta' jkun li f'dik id-daqsxejn ta' dar tfaſslu l-proġetti għal dik il-kongura kbira li haſdet lil Vaubois, imliet ras dak ta' madwaru u dehxeſt lill-Gvern.

Foſt dawk li daħlu għal dik il-konfossa ſeta' kien hemm min kellu f'raſu xi tir għaliħ inniſſu ſeta' kien hemm ukoll min xtaq jġbed in-nar għal xawwatu, imma milli jidher il-biċċa l-kbira tal-konfossa u, foſthom ewlieni Dun Mikiel Xerri, kel-lhom f'rashom hſieb wiehed u wiehed biſſ: Hſieb li jagħmlu ġid lil pajjiżhom u jeħiſlu lil nieſhom mill-madmad tal-barrani. Kienu rġiel li kellhom qalbhom tħegġeg b'imħabba għal art twe-lidhom, kienu nieſ mitluſin bix-xewqa li jiksbu l-helsien, kienu bnedmin imqanqlin minn mogħdrija għal art twelidhom, kienu nieſ mogħnija b'għerf u għaqal, imma ma kellhomx dik ix-xeħta fina biex imexxu l-ħarira minn taħt ħalli ma jnebbhux lill-ghedewwa bit-tir tagħhom.

L-entuzjażmu kien kbir imma l-organizzazzjoni kienet dgħajfa, tant li meta waſal iż-żmien biex jagħtu l-kolp kien hemm min beda jiħasseb u x'uħud imlew rashom tant li marru ſabu lill-Kanonku Dun Pietru Pawl Muſcat, Teżorier tal-Kol-leggata ta' San Pawl tal-Belt u talbuh iġibilhom minn għand l-Iſqof il-permeſſ li jkun eſpoſt is-Santissimu Saġrament fuq l-artal ħalli jirnexxi l-kolp li kienu ſejrin jagħtu; iżda l-Iſqof Mons. Labini, baġħat iġħidilhom li l-Kniſja ma tindabax fi bċejjeċ bħal dawn.

Dan juri li dawk tal-konfossa, għalkemm kellhom hſibijiet kbar u kienu jinsabu f'għawġ ikraħ, kellhom ukoll ġibda lejn il-Kniſja Mqaddsa u dan iwettaq il-fatt li l-imħabba lejn art twelidna timxi id f'id ma' l-imħabba lejn ir-Reliġjon għax ir-Reliġjon tqajjem fil-bniedem ſentimenti għoljin ta' ħniena, ta' mogħdrija, ta' ġuſtizzja u kull fejn hemm ſentiment ta' ġuſtizzja għandek iſſib ukoll xejra għall-patrijottizmu; għax fuq kollox il-patrijottizmu hu rieda qawwiya biex in-nazzjon tikseb dak kollu li bil-ħaq jiſthoqqilha. Is-ſeħem li Dun Mikiel Xerri kellu fil-konfossa jixhed il-patrijottizmu ta' dak il-bniedem qal-bieni u ġuſt.

Meta l-kapijiet tal-konfossa raw li ma kinux imhejjijin biż-żejjed biex il-kolp jirnexxi, fil-ghodwa tal-11 ta' Jannar ingabru fil-Kniſja ta' San Ġwann tal-Belt u wara li talbu d-dawl lill-Mulej, ſejħu lil dawk li kellhom idoqqu l-qniepen biex jagħtu

s-sinjal għall-attakk, qalulhom li ma kien ser isir xejn u wissew-hom li jmorru bil-kwiet lejn darhom. Din it-twissija bagħtuha wkoll lil dawk li kienu bil-qaddis li jaħbtu għall-għases u lilt-ohrajn tal-kampanja li kienu imhejjijin jidhlu jgħinu lil huthom tal-Belt. Imma htija ta' xi ħadd bla għaqal, l-aħbar ma waslitx lil dawk l-irġiel li kienu mistoħbijin Marsamxett lesti għall-assalt; dawn baqgħu jistennew sakemm, b'xorti ħażina, il-Franċiżi indunaw bihom u ħabtu għalihom għal għarrieda. Wara li nqabdu dawk l-irġiel, u bil-għajjnuna ta' xi spjuni, il-Franċiżi kixfu l-kongura u bdew jigbru lil dawk li kienu mdahħln fiha; arrestaw lil kull min kellhom xi ħsieb ħażin fih, saħansitra l-patrijiet kollha ta' San Duminku; imma sakemm ġara dan, kien hemm min dabbar rasu, għax il-Franċiżi ma sarux jafu f'daqqa min kien dawk tal-kongura.

Kieku ried, Dun Mikiel Xerri seta' jara kif jagħmel biex joħroġ mill-Belt. Nafu wkoll li billi Dun Mikiel kien miżmum b'wiehed mill-egħref nies ta' Malta u kulhadd kellu qima kbira lejha, il-General Vaubois xtaq jeħilsu tassew u meta ressqub għall-kawża tiegħu, niżel hu stess biex jagħmillu l-mistoqsijiet li kienet titlob il-liġi. Dak il-General xtaq li Dun Mikiel iġid xi ħaġa li biha jkun jista' jbenġillu l-htija u jnaqqaslu l-piena. Imma Dun Mikiel għażel li jibqa' hemm fejn kien ikkonfossa ma' shabu għall-helsien ta' Malta. Meta jsib ruħu fil-għawġ, il-bniedem l-ewwel ħsieb li jgħaddilu minn moħħu, kif se jdabbar rasu; iżda mhux kulhadd jaħseb għalih innifsu biss; l-irġiel qalbiena, galantomi u ta' rieda qawwija ma jabbandunawx lil shabhom u saħansitra jinxteħtu biex iġarrbu bħalhom il-hemni li jaqa' fuqhom.

Nies bħal dawn huma tassew qalbiena u l-kuraġġ tagħhom hu l-aktar safi u tal-għaġeb. Għax il-kuraġġ mhux biss dak li jitnissel minn sfiċċa ta' hila li tixgħel bħal nar tat-tiben, anqas hu dak li jiġi minn xi dagħdigha ta' qilla jew mibegħda; il-kuraġġ veru hu ta' dak il-bniedem li jagħraf il-periklu bla ma jibza' minnu u bla ma jaħrab. Il-bniedem kuraġġuż jibqa' hie-med imqar fl-ehrex tempesta, hu jhoss dmir li jwettaq hila u qlubija quddiem il-periklu, hu ma jhallix lilu nnifsu jintrebaħ mill-għawġ u l-hemm u fuq kollox ma jibqax lura li jaqbeż għal hbiebu u għal għajru, u saħansitra jarfa' s-salib tagħhom jew jissieheb magħhom fl-isventuri kif għamel Dun Mikiel Xerri.

Rumanzieri u poeti kitbu episodji li jmissu l-qalb dwar l-imġiba ta' Dun Mikiel Xerri quddiem l-imhallfin li ikkundannawh għall-mewt u quddiem it-tajfa suldati li iffucillawh. Hafna mill-irqaqat ta' dawh id-deskrizzjonijiet huma nisel tal-fantasija, huma rahan ta' dik il-mewta kuragguża ta' Dun Mikiel li għaġġbet lill-eghdewwa tiegħu u nisslet għibda u qima lejha saħansitra fost is-suldati qalbenin ta' Franza.

Dun Mikiel Xerri u tnax-il Malti iehor, irġiel sewwa, qalbiena, felhana, mixgħula bl-imhabba għal art twelidhom, hallew hajjithom għal din Malta tagħna fis-sbieh il-jum tas-17 ta' Jannar, 1799, f'nofs il-Pjazza tal-Belt. Waqghu mterrtqin miċ-ċomb ta' l-azzarini Franċiżi, xarrbu b'demmhom il-qiegħa ta' dik il-Pjazza, u b'dak l-istess demm inkitbet fl-istorja ta' Malta paġna gloriuża li ma tintesa qatt.

Kull nazzjon u kull pajjiż għandhom il-għieh u l-foħrija tagħhom, u fuq dawn iż-żewġ sisien huma jogħlew u jieħdu posthom aktar 'il fuq fost il-Għaqda tal-Ġnus. Imma l-għieh u l-foħrija għandhom jingħataw bil-ħaqq u s-sewwa u jisthoqu biss lil min ikun għamel xi haġa kbira għal pajjiżu. Hafna jistgħu jwet-tqu xi haġa ta' għieh għal pajjiżhom imma f'it huma dawh li jagħtu hajjithom għall-helsien ta' art twelidhom u ta' nieshom. It-tifkira ta' dawn in-nies li jidheru fl-istorja tal-pajjiż, qishom kwiekeb fil-berah tas-sema, għandha s-siwi tagħha nazzjonali u internazzjonali. Din it-tifkira hija ta' fejda nazzjonali għax hi nixxiegha ta' għana u ġid spiritwali li jheggu l-qalb, idawlu l-moħh u jseddu d-dehen; b'daqshekk tissahħaħ ir-rieda u l-herqa tan-nies għall-hidma u għat-tħabrik b'rizzq tagħhom infushom, ta' għajrhom u ta' pajjiżhom.

It-tifkira ta' nies kbar tiswa wkoll biex tressaq lejn xulxin in-nazzjonijiet u tgħaqqadhom f'rabta ta' hbiberija u ta' għaj-nuna għax l-opri ġenerużi jixegħlu dawl li jigbed lejha il-bnedmin ta' rieda tajba ta' kull nazzjon.

Għalhekk din it-tifkira ta' Dun Mikiel Xerri, imqanqla mill-**hegga** ta' l-istudenti żgħażaġh, hi mhux biss radd ta' qima lil **dak** il-patrijott kbir, imma hija wkoll rahan ta' xejra ġdida fis-sentiment patrijottiku Malti. Jalla minn dak il-qassis għaref u **qalbieni** nitgħallmu d-dmirijiet tagħna lejn ir-Reliġjon u lejn il-Patruja, *quod est in votis!*